

HARCOWAĆ (58) *vb impf*

Oba a oraz o jasne.

inf harcować (7). ◇ *praes 1 sg* harcuje (1). ◇ *2 sg* harcujesz (1). ◇ *3 sg* harcuje (17). ◇ *3 pl* harcuja (18). ◇ *praet 2 sg m* -eś harcował (1). ◇ *3 sg m* harcował (4). ◇ *3 pl m pers* harcowali (4). ◇ *fut 2 sg m* będziesz harcował (1). ◇ *imp 2 sg* harcuji (1). ◇ *part praes act* harcując (3).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (jeden z tych samych przykładów) – XVIII w.

1. *Potykać się, prowadzić utarczkę (przeważnie konno) w pojedynkę, odbywać harce przed bitwą; także: bić się, walczyć; velitari Mącz; agitare, praeludium rei castrensis et armaturae exercere, obequitare, praeludere pugnae a. ad pugnam, praesultare, proludere Cn (20) : [Jerzy Jazłowiecki] Gromił y gromić będzie/ łmoka pogąńłkiego. [...] Lecż nie onego Smoká/ co s łkrzydły máluią/ Gorfzy owo co w poloch [= Tatarzy]/ w kołpacech hárcuią. RejZwierz 78v; Velitor, Ná vtaczkę wyyeżdżam/ hárcuyę. Mącz 478b.*

harcować z kim (2): hárcowali káždy dzień Niemcy z Thurki przyaciółłkim obyczáiem *BielKron* 312v, 421v.

harcować z czym [= czym] (1): ma káždy Rotmiłtrz [...] wżyftki łobie porucżone ná dobrej pieczy mieć [...] áby nigdy nie próżnowáli/ ále częłtokroć do celu łtrzeláli/ z drzewcy hárcowali álbo pieżo łzyrmowáli *BielSpr* 26.

harcować na czym (3): *RejWiz* 97v; *PaprPan* Aa3; Porchowá nie zámilczę/ gđzieś téż niepróżnował/ Aleś ná dzielnych koniech pod zamkiem hárcował. *KochJez* B4.

Zwrot: »harcować z zawodu« (2): Więczłze pocżty nas będą/ niz náłzych brodacżow/ Kiedy ze wśi nábierzem/ niewiałł od oracżow. Gdzie łie ieden vrodzi łyn łżeś dziewek będzie/ Przełáđzimy ie pocżtem/ ku potrzebie wżędzie. Káżdey mieyłce dawamy/ choć s prółtego rodu/ Ktora ná chłopie wygra/ hárcuiąc zawodu *BielSat* L4 [*idem: hárcuiąc z zawodu*] *BielSjem* 27.

W przén (8) : PLázą pałżą Rycerze/ ále pánie łztychu/ Iáko pocżniełż hárcowác/ iuż tám máło łmiechu. *RejZwierz* 67.

harcować około kogo, około czego (4): Coż chcełż dáley czynić gđyż táki łzpetny przełtrách okołó ciebie hárczuię? *RejPos* 67; Widzimy téż co łie okołó nas toczy/ iáko okołó nas przełwniczy náłzy hárcuią/ Swiałł/ Ciáłł/ Czárt/ przywodżąc nas w rozmáite grzechy *RejPos* 142v; *RejZwierc* 38v, 114v.

harcować z kim o co (1): łkorom iedno w Sztánkárá á we Fryczá/ y w iné łzkodliwé Koronie Polłkiéy kácérze/ ołtrzym záváđził/ y hárcu zá łáłką Bożą wygrałem/ o Duchowny wżyłtek łtan z kácérzmi hárcuiąc/ zá rázem mi łurgeltow dáwác przełtáli *OrzQuin* G3.

Zwrot: »pieszo harcować« (1): A gđy ten wielki hetman [*diabeł*] co ták łwiátem toczy/ Z dopułzczenia Páńłkiego proporce rołtoczy/ [...] To iuż iego Rotmiłtrze idą gonionego/ [...] Ktory ná kopieniczym/ á ktory ná łzwabie/ Kto téż pieżo hárcuię/ witay pánie drabie. *RejWiz* 139.

Szereg: »harcować a wieś burdeę« (1): A ty niemałzli s kim inym burdy mieć/ á niemałzli inłzego ćwiczenia czáłu pokoiu/ hárcuyże vłtáwicznie á wiedz burdeę s tą záváłłaná á záfzáfłowaná [!] myłłá łwoiá/ á nie dáy łie żádnemu łtráchowi vnośić *RejZwierc* 85v.

Przen: Bić (2) :

Zwroty: »nad grzbieciem harcować« (1): Nád grzbyetem mym tu grzellnicy dziwnye hárcowáli [Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores]/ A złości íwe mnye práwye w tył zówždy przedłużáli *LubPs* cc6v.

»po łbie harcować« (1): kiedi go [chłopa, który się królem w karczmie nazywa] korunuią Słpetnie mu po łbie harczią *RejRozm* 395.

2. Skakać, uganiać się na koniu; popisywać się zręcznością w sztuce rycerskiej; exercere cursu equum (38) :

harcować przed kim (1): Z ogromnym poczem iedźiesz ná kázde Wefele/ Przed íwoim Fraucymerem ty hárcuiefz ímieie. *Prot* D2.

harcować na czym (3): Miley pátrzyć gdy dziewczká ná koniu hárcuie/ Niż kiedy gonionego z goleńcem táncuie. *BielSjem* 21, 21; A gdy on lud przyciągnął/ Krol íam ich ízykował/ A ná íwym Barorogu po woyłku hárcował. *KmitaSpit* C4v.

W przeni (8) :

harcować około czego (1): Pátrzayże iuz więc potym gdy młodość podroście/ Íacy zówždy hárcuią około niey goście. *RejWiz* 89v.

harcować czym (5): Bo więc owi co názyt rozumy hárcuią/ Bárzo íe rádzi íami czáfem przemędruią. *RejWiz* 90v; A ci íego [diabła] figlarze widziłz czym hárcuią/ Trzołki im [ludziom] á klenoty piękne okázuią. *RejWiz* 168v. Cf *Zwroty*.

Zwroty: »na gołoledzi harcować« = *czuć się pewnie w każdej sytuacji [w tym: czym (1)]* (2): Ale kto íe ná ocel da cnotą vkowác/ Iuz y ná gołoledzi może tym hárcowác. *RejWiz* 4; *RejZwierc* 28v.

»językiem harcować« = *mówić szkodliwe rzeczy* (1): á ínadźby lepiej áby íe [języki] íobie do końcá pokáfáli niżli imi máią ták hárcowác/ zátłumiáiąc tą ciemnoícią íwoią ízczyrą íáfnośc prawdy á náuki wiernej Páńłkiey. *RejAp* 136v.

»harcować [czym] jako siwym na kleparzu« (1): Ale kto dobrze rozmyłnie/ chociaiy widząc íawną zelżywośc íwą/ złą íławę íwą/ y bliłki vpadek íwoy/ á przedíę hárcuie cnotą íwą íáko íiwym ná kleparzu *RejZwierc* 37v.

»[z czym] po placu harcować« (1): Márynarz żagle toczy kotfíc popráuie/ A kázdy s tym co vmie po plácu hárcuie. Owa íe nie vtái nigdy w worze ízydło/ Kázdy tego co vmie nie puści ná íkrzydło. *RejWiz* 6v.

Przeni (26) :

a) Szybko (się) poruszać; robić zamieszanie, kołować się (14) : A Przedíęż to Woyth hárcuie Rad íż panu pochlebuie Lecz to w posłuch máło idzie *RejRozpr* B2v; *RejRozm* 404; *RejWiz* 5; Pod kolnierzem hufarzy/ w hufce íe ízykuią/ A od vchá do vchá/ iuz drudzy [robactwo] hárcuią. *RejZwierc* 140, 138; IVż nam/ Gąłká nieboże/ nie bédźiefz błáznował/ Iuz pod Operiałzem nie bédźiefz hárcował *KochFr* 130.

harcować około kogo, około czego (7): O ítráfzniefz to Syreny íwiátá tego hárcuią á ípiewáią około nas *RejZwierc* 47v; Więc bédzie druga [szata] áż do íámeiy ziemie/ to też ták czyłcie/ chłop íe zda vrodziwy/ y piełzo y ná koniu/ y przedíę mi wiátr około goleni nie ták hárcuie. *RejZwierc* 58, 14v; Bo thá walká zówždy íełt duchow dobrych á duchow złych około narodu człowięczego/ íż duchowie

Íprzećiwni zówždy około thego hárcuią/ [...] iákoby nędznego człowieká przywiedli w złą Íprawę *RejPos* 115v, 115v. Cf *harcować około kogo z czym*.

harcować olcoło kogo z czym (2): Iełli pan zwaycá/ vřrzyłz káždego z árkábuzem około niego: iełli pijánicá/ áliż iuż s kuflmi hárcuią około niego *RejPos* 245v; *RejZwierc* 151v.

harcować czym (1): Y ná koniá dzielnego choaiy w prołtym fiedle wolałby káždy ku potrzebie wlieść/ niż ná owego vpłtrzonego co lie włpina/ wirzga/ á ogonem hárcuie. *RejZwierc* 68.

b) Robić co się chce; powodować kimś a. czymś (12) : Gdy łławá kogo s cnotą opánuie/ Słábo łwa wola iuż więcé tám hárcuie. *RejZwierc* [213]; Ano to márna rádá/ bo to włzytkim łzkodzi/ A ná włzytki vpadki káždego przywodzi. Kto ná wolnym wędzidle łwą wołá rołpuści/ A ciálu po łwey myłli hárcować dopuści. *RejWiz* 67v.

harcować około kogo (1): A w ten czás więcé on mocny zbroynik á on Lew ryczący/ thák iáko gi piłmá názywáią/ iuż może iáko chce hárcować około niego [*grzesznika*]/ á iuż wedle myłli łwoiey może lie im bełpiecznie opiekác *RejPos* 330.

harcować kim, czym (7): Iuż też widzę/ iáko czárt tu imi [*grzesznikami*] hárcuie. *RejWiz* 168, 150; *RejAp* 102; iáko dyabeł ludźmi bez zakonu żywięcemi hárcować y opiekác lie vmie. *RejPos* 44v, 331; Ten łzczęfcieł zówždy iáko chce hárcuie/ Kto łwowloną myłł w łobie opánuie. *RejZwierc* 229. Cf *Zwrot*.

harcować o kim, o czym (2): *RejWiz* 120; Zbłádzilić Papieźnicy lecż wždy nie ták łrodze/ Iáko dziś Arriani hárcuią o Bodze. *RejZwierc* 250v.

Zwrot: »jako na kleparzu harcować [*kim*]« (1): Też iáko ná Kleparzu Bog hárcuie iemi [*Węgrami*] *RejZwierc* 241v.

[*Prawie wszystkie użycia W przeni i Przeni zawierają intencję pejoratywną, najczęściej ironiczną.*]

Cf **HARCOWANIE, HARCUJĄCY**

KN